

σύροντας βράβδον ὑπὸ τὰ σκέλη καὶ περιερχομένους τὸ δωμάτιον, ἔχοντας δὲ τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ὑπνωτιστοῦ δοθεῖσα αὐτοῖς βράβδος ἦν ἵππος καὶ αὐτοὶ οἱ ἀναβάται αὐτοῦ.

Ὅτι ἐδῶ παρουσιάζεται εἰς τὸ δωμάτιον ὡς διασκεδαστικὸν θέαμα τὸ βλέπει ὁ ἰατρός συχνάκις παρὰ τοῖς πελάταις του.

Ἐσχάτως ἐνοσήλευσα κύριον, ὁ ὁποῖος ἔσχε τὴν ἀτυχίαν νὰ χάσῃ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ἐνθυμῆται πᾶν ὅ,τι εἶχεν ἴδῃ ἀπαξ. Ἡ διαγωγὴ του πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν οἰκείους ἦν λίαν περιεργός· ἐὰν συνήντα τὴν γυναῖκα του π. χ. καθ' ὁδὸν ἢ ἐν τῇ οἰκίᾳ, δὲν προσεῖχε καθόλου εἰς αὐτήν, οὔτε τὴν ἀνεγνώριζε καν ὡς τὴν γυναῖκα του. Μόνον δὲ ὅταν αὕτη τῷ ὠμίλει, ὅταν ἤκουε τὴν φωνὴν της καὶ ὁ ἦχος αὐτῆς ἠρέθιζε τὸ ὑγιὲς κέντρον τῆς ἀκουστικῆς ἀναμνήσεως, τότε ἐνεθυμῆτο ὁ ἀτυχὴς οὗτος ἀνθρώπος, ὅτι εὗρισκετο πλησίον τῆς γυναικὸς του.

(Κατὰ τὴν καθήγησιν H. Magnus)

Θ. Χ. ΦΛΩΡΑΣ

Η ΑΔΟΞΟΣ ΔΟΞΑ

- ΕΚΕΦΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ -

Ἀπὸ τῆς πρώτης ἀκόμῃ ἡλικίας, λέξεις τινὲς ἐνεχαράχθησαν τόσῳ βαθέως εἰς τὴν μνήμην μου, ὥστε εἶνε ἀδύνατον νὰ τὰς ἀκούσω σήμερον ἢ νὰ τὰς ἐνθυμῆθῃ ἄνευ μυχίας τινὸς καὶ τρυφερὰς συγκινήσεως. Εἶνε δὲ αὗται πρὸ πάντων ἄσματα δι' ὧν μ' ἀπεκοιμίζεν ἡ τροφὸς καὶ ἡ μήτηρ, κείμενα ἐκ τῶν πρώτων μου βιβλίων, ὀνόματα χωρῶν, ὧν μ' ἐμάγευσαν αἱ περιγραφαί, καὶ ἄλλαι τινὲς λέξεις ἀδιάφοροι μὲν, πλὴν μετὰ ζωηρῶν ἀναμνήσεων συνδεδεμέναι.

Δὲν τὰς ἀναγράφω ἐνταῦθα, διότι δὲν θὰ τὰς αἰσθανθῆ ἐπίσης ὁ ἀναγνώστης. Ἐπρεπε νὰ γνωρίζω εἰς ἀντιπαροβολὴν τὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι συγκινοῦσι καὶ αὐτόν· διότι παρὰ πᾶσιν, εἰς μόνον ἦχος, ὅπως μία ὄσμῃ, ὅπως μία ὄψις, δύναται πολλάκις ν' ἀναπαραστήσῃ σειρὰν παρωχημένων σκηνῶν, τεθαμμένων αἰσθημάτων καὶ σκέψεων. Ἄλλ' ἐγὼ αἰσθάνομαι μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἐξ γαλλικῆς λέξεις, τὰς ὁποίας χαράσσω ἤδη μ' ἕνα παλμὸν τῆς καρδίας μου :

Aux grands hommes la Patrie reconnaissante.

Ὁλόκληρος συγκινητικὴ ἐποποιία, ποίημα τρυφερόν, λόγος ἐνθουσιώδης εἶνε δι' ἐμὲ τὸ ἀπλόον ἄλλ' ἰσχυρόν γόητρον, τὸ ὁποῖον μοι προξενοῦσιν. Εἰς τὴν συχὴν των ἀνάμνησιν παρελκύνουσιν εὐθὺς ἐνώπιόν μου ὅσαι συμπώσεις καὶ περιστάσεις θαυμασταί, ὅσαι σκηναὶ παρὰδοξοί, ἀπὸ τῆς παιδικῆς μου ἀκόμῃ νεότητος, προσέδωκαν τοιαύτην ἰσχύν εἰς τὰς ξένας ταύτας λέξεις. Καὶ νομίζω ὅτι, ἐὰν διηγηθῶ σήμε-

ρον τὴν ἱστορίαν των, θ' ἀπαλλαχθῶ τῆς συχῆς ἀναμνήσεώς των καὶ τῆς ψυχοδόρου ρέμβης, εἰς τὴν ὁποίαν πολλάκις μὲ ρίπτουσιν.

Ἡμῖν ὀκταετής, ὅτε κατόκει πλησίον μας πτωχὴ ἄλλ' ἐντιμος οἰκογένεια, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἠγάπων νὰ συχνάζω. Ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς μου ἡλικίας, δὲν με εἴλκυεν ἐκεῖ τόσον ἡ κόρη τοῦ οἴκου. συμπαθὴς χωρόλευκος νεάνις, πρὸς τὴν ὁποίαν βραδύτερον ἐξεδηλώθη ὁ πρῶτός μου ἔρωσ, — ὅσον ἡ εὐάρεστος συναναστροφή τῆς μάμης, μητρὸς τῆς οἰκοδεσποίνης, γραίας ἤδη ἐξηκοντούτιδος, ἄλλ' ἐκ τῶν ζωηρῶν ἐκείνων καὶ τόσον ἀγαπητῶν. Δὲν δύναμαι ν' ἀρνηθῶ τὴν ἰσχυρὰν συμπάθειαν, ἥτις συχότατα συνδέει τοὺς γέροντας μετὰ τῶν παιδιῶν· ἄλλ' ἔκτακτος θὰ ἦτο ἡ γυνὴ ἐκείνη, ἥτις μὲ διηγήσεις μόνον καὶ μὲ συμβουλὰς, σπανιώτατα δὲ μὲ γλυκίσματα καὶ μὲ ὀπώρας, μ' ἐσαγήνευεν ὥστε νὰ τὴν προτιμῶ πάσης ἄλλης διασκεδάσεως. Πῶς ἠγάπων νὰ συσπειρῶμαι παρὰ τὰ γόνατά της, νὰ κρατῶ τὴν λευκὴν της, παχουλὴν χεῖρα, καὶ ν' ἀκούω τὴν γλυκεῖάν της, μεταλλικὴν φωνήν, καὶ ὅταν ὁ ἄνεμος συνέστρεφεν ἐξω τὴν βροχὴν, καὶ ὅταν ὁ ἥλιος ἐτόξευε τὰς φλογεράς του ἀκτῖνας. Ἀκόμῃ νομίζω ὅτι βλέπω ἐνώπιόν μου τοὺς γλαυκοὺς της ὀφθαλμοὺς τοὺς ἐκφραστικούς, τὴν πολιὰν ἀλλὰ πλουσίαν της κόμην, τὴν σεμνὴν μέλαιναν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν κιτρινὴν ταυθακοθήκην...

Μοὶ ἀπηγόρευσαν νὰ τὴν βλέπω, ὅταν ἠσθένησε βαρέως. Μίαν πρωίαν τοῦ θέρους πολὺ ἐσπευσμένοι μὲ ἀπέστειλαν εἰς τὴν ἐξοχὴν, ὅπου ἔμεινα ἐπὶ τινὰς ἡμέρας... Ἐπὶ πολὺν χρόνον μοὶ ἀπέκρυπτον οὕτω τὴν συμφορὰν, ἥτις μ' ἀπέστειρε τῆς γηραιᾶς μου φίλης· ἄλλ' ἐπὶ τέλους καμφθέντες εἰς τὰς παρακλήσεις μου, μοὶ ἔδωκαν νὰ ἐννοήσω ὅτι ἡ μάμμη ἐκοιμᾶτο πρὸ πολλοῦ ὑπνόν αἰώνιον, ὑπὸ τὸ χῶμα τοῦ νεκροταφείου...

Διέτρεχον τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν εὐκόλως λησμονοῦνται αἱ συμφοραί.

Ἡμέραν τινὰ γλυκεῖαν τῆς ἀνοιξέως, ἐξῆλθον εἰς τὸν συνήθη περίπατον μετὰ τῆς Μαρίας, συγνήης τινος γεροντοκόρης, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ὁποίας μὲ εἶχον ἐμπιστευθῆ οἱ γονεῖς μου. Μοὶ ἤρρεσκε πολὺ ἡ ὥραία ἐξοχικὴ ὁδὸς τοῦ νεκροταφείου, καὶ συχνάκις ἐδῶ ἐκάμναμεν περίπατον. Αὕτην ἐτράπημεν καὶ σήμερον, μετ' ὀλίγον δ' εὐρέθημεν πρὸ τῆς κιγκλιδωτῆς θύρας τοῦ κήπου τῶν νεκρῶν. Εἰσήλθομεν.

Τὰ λευκὰ μνημεῖα τῶν πλουσίων καὶ οἱ μέλανες σταυροὶ τῶν πτωχῶν ἀνέκυπτον συμπεφυρμένα μέσῳ ἀφθόνου πρασιᾶς, τὴν ὁποίαν ἡ ἀνοιξίς εἶχε στολίσει διὰ πολυχρῶων ἀνθέων. Ὁ

ἤλιος ἔδουε τὰ πτηνὰ ἐκελεύδου περιεῖ τῶν κυπαρίσσων.

Ἠκολούθησα κατὰ τὸ σύνθηρες τὴν δίοδον, ἥτις ἦγε πρὸς τὸ μνημεῖον τῆς ἀδελφῆς μου, μικρὰς ἀποθανούσης καὶ τεθαμμένης ἐκεῖ ἀπὸ πέντε ἐτῶν. Ἐβλεπον ἐνίοτε τὸν πατέρα μου καὶ τὴν μητέρα μου ἐρχομένους καὶ κλαίοντας πρὸ τῆς μικρᾶς ἐκείνης στήλης, φρασσομένης ὑπὸ κιγκλιδίων, ἐφ' ἧς ἔστιλβον χρυσὰ γράμματα· ἀλλ' ἐξομολογοῦμαι ὅτι δὲν ἐνόουν καλὰ τί συμβαίνει. Καὶ ἐὰν εἰσερχόμενος εἰς τὸ νεκροταφεῖον ἐμιμούμην καὶ ἐγὼ τοὺς γονεῖς μου, ἐπλησίαζον τὸν τάφον ὅχι τόσῳ διὰ νὰ κλαύσω, ὅσῳ διὰ νὰ θαυμάσω ἀκόμη μίαν φορὰν τὸν μικρὸν ἄγγελον, τὸν εἰκονιζόμενον ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, καὶ νὰ συλλαβίσω τὴν χρυσὴν ἐπιγραφήν :

Εἰσῆλθεν, ἔκλαυσε—καὶ ἰδοὺ ἡ ζωὴ της.
Ἐκλαυσεν, ἐξῆλθε—καὶ ἰδοὺ ὁ θάνατός της.

Πολλάκις ἐκεῖ παρὰ τὸ μνήμα ἔτρεχον, ἔπαιζον, ἔδρεπον ἄνθη καὶ ἦδον φαιδρὸς μετὰ τῶν πτηνῶν.

Ἐμεινα ἐπ' ὀλίγον ἐστηριγμένοι ἐπὶ τοῦ φραγμοῦ καὶ κατόπιν, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς Μαρίας, ἤρχισα νὰ πλανῶμαι ἀπὸ τάφου εἰς τάφον. Ἐν τῇ ἀσκόπῳ ταύτῃ περιπλανήσει εὐρέθην αἴφνης ἐνώπιον ἐπιμήκους σαρείας χώματος, παρὰ τὴν ἄκραν τῆς ὁποίας ἦτο ἐμπεπηγμένος μέλας ξύλινος σταυρὸς. Ἦτο καινουργῆς καὶ κομψότερος τῶν ἄλλων, διὰ τοῦτο ἴσως κατεδέχθη νὰ κύψω πρὸ τῶν λευκῶν του γραμματέων. Θεέ μου! τί ἠσθάνθη ὅταν ἀνέγνωσα τὸ ὄνομα τῆς γηρικῆς μου φίλης, τῆς πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἀποθανούσης... Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὸν πενιχρὸν, τὸν ἀπαίσιον τάφον. Δύο ἀνθοδέσμαι ἐκείντο ἐπ' αὐτοῦ μεμαραμέναι· ὀλίγοι ἀνθρακες ἐσθεσμένοι, ἀποτεφρωμένοι ἐντὸς πηλίνου δοχείου... πορφυροῦν κάλυμμα ἐπέρριπτον ἐπὶ τοῦ ξηροῦ χώματος... αἱ ὕσταται ἀκτίνες τοῦ ἡλίου.

Τὸ αἶσθημα τῆς λύπης, τὸ ὁποῖον εἰσεχώρησε βαθύτατα εἰς τὴν καρδίαν μου προὐκάλεσεν ὅχι τόσον ὁ θάνατος, ὅσον ἡ πτωχεῖα καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ μνήματος ἐκείνου. Συνεχέετο ἐκεῖ μέσῳ χιλίων ἄλλων καὶ δὲν τὸ διέκρινεν οὐδὲ πλάξ ἐπιτύμβιος, οὐδὲ κυπαρίσσοι νεκρώσιμος...

Καὶ εἶπον πλήρης ἀπορίας: Διατί νὰ μὴ ἐγείρεται στήλη μαρμαρίνος, δεικνύουσα τὸν τόπον, ἐνθα ἐτάφη ἡ πτωχὴ μου φίλη; διατί νὰ μὴ ἀναγράφωσι τὰς ἀρετὰς της, περὶ τῶν ὁποίων ὠμίλου ἀκόμη συγκεκινημένοι ὅλοι οἱ γνωρίσαντες αὐτήν; διατί νὰ μὴ φυτεύωσι κυπαρίσσους καὶ ἰτέας καὶ νὰ σκιασῶσι τὸν τάφον, τοῦ ὁποίου τὸ χῶμα τὸ γυμνὸν καταφλογίζει τὴν ὄρατον ἡλιος; Πόσον ὠραῖον ἦτο τὸ μνημεῖον τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ πόσον ὠραιότερα ἀκόμη τῶν

πλουσίων τὰ μνήματα, τὰ ὁποῖα κοσμοῦσι προτιμαὶ καὶ ἀγάλματα! Παρ' αὐτοῖς ἡ λύπη ἀποδιώκεται καὶ τὰ δάκρυα ξηραίνονται. Ἐὰν γὰρ δὲν ἠδύνατο νὰ ἦνε τοιοῦτο καὶ τὸ μνήμα τῆς φίλης μου, νὰ γελῶ καὶ νὰ παίζω ἐπ' αὐτοῦ, ὅπως ἐπὶ τοῦ μνήματος τῆς ἀδελφῆς μου; Ἄλλ' ἦτο πτωχὴ καὶ ἄσημος. Καὶ τὰ μνήματα τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀσήμων δὲν διακρίνει φεῦ! ἡ χώματος σωρὸς καὶ σταυρὸς ἐκ ξύλου μέλας!...

Ἐλαφρὰ ἀδιαθεσίᾳ ἐκόλυε τὴν μητέρα μου νὰ ἐξέλθῃ τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς. Ἡ λύπη μου ἦτο μεγάλη· διότι μόνον τὴν Κυριακὴν ἠδύναμην ν' ἀποσείσω εὐχαρίστως τὸν ὄχληρὸν ζυγὸν τῆς Μαρίας, τῆς καθημερινῆς συνόδου μου, καὶ νὰ ἐξέλθω μετὰ τῆς μητρός μου, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς ὁποίας ἐβαδίζον ἀξιοπρεπῆς, ὡς μικρὸς κύριος, χαιρετῶν μεθ' ἱπποτικῆς ὑπερφροσύνης. Τὴν Κυριακὴν ἐκείνην τί θὰ ἐγίνόμην; Πάλιν μετὰ τὴν Μαρίαν, τὴν στυγνὴν γεροντοκόρη;

Ὁ πατὴρ μου ἐνόησε, φαίνεται, τοὺς ἀνησυχούς διαλογισμούς μου, καὶ θέλων ν' ἀναπληρώσῃ τῆς μητρός τὴν στέρησιν, δι' ὅσην ἐπιμέλειαν καὶ τάξιν ἔδειξα διαρκούσης τῆς ἐβδομάδος, μετέλαβε μαζὶ του εἰς τὸν περίπατον. Ἐξήλομεν ἐν χαρᾷ.

Καθ' ὁδὸν ἐκράτουν ἐκ τῆς χειρὸς τὸν πατέρα μου καὶ τὸν ἠκολούθουν ἐν σιγῇ, μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι διευθυνόμεθα πρὸς τὴν Πλατεῖαν, ἐνθα ἀνέμελπεν ἡ μουσικὴ. Ἄλλ' εἰς τὴν πρώτην διασταύρωσιν ὁ πατὴρ μου ἀντὶ νὰ λάβῃ τὴν πρὸς τὴν Πλατεῖαν ἀγούσαν, ἐτράπη τὴν ἀντιθέτον.

«Γιὰ ποῦ;» Τὸν ἠρώτησα ἐκπληκτός· «δὲν παμε εἰς τὴν μουσικὴν;

—Κατόπιν· ἔλα πρῶτα ἕως ἐδῶ, ποῦ ἔχω μίαν ἐργασίαν».

Τῷ ὄντι ἐπέιγουσα ἐργασία θὰ ἐκαλεῖ τὸν πατέρα μου τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς εἰς τὴν ἀπόκεντρον ταύτην συναικίαν, τὴν ὁποίαν πρῶτην φορὰν ἔβλεπον. Αἱ ὁδοὶ τὰς ὁποίας διηρχόμεθα ἦσαν σχολιαὶ καὶ ἔρημοι· ποῦ καὶ ποῦ γυναῖκες ἐφαίνοντο εἰς τὰ παράθυρα, καὶ εἰς μίαν γωνίαν ἐσμὸς παιδίων ἐπαιζόντων γελῶντα καὶ ἔκκλιον πυραύλους καὶ πυροκρόαλα.

Προχωροῦντες εὐρέθημεν εἰς μικρὰν τριγωνοειδῆ πλατεῖαν, ὅπου ἀμαξαὶ τινες ἀπεξευγμέναι τοὺς ἵππους, ἐστάθμευον πρὸ μεγάλης καὶ ὠραίας οἰκίας. Ὀλίγα παιδιά περιεκύκλουν φαιδρῶς ἕνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἀνέκρουε διὰ στροφῶν ἐν ὄργανον βραγχρὸν, καὶ προσεκάλει τοὺς ἀκούους διαβάτης νὰ ἴδωσι τὰ θαυμάσια τοῦ κόσμου ὑπὸ τοὺς φακούς τοῦ πανοράματός του. Ἡ αὐταπάρνησις καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ ἀν-

θρώπου ἦσαν ἄξια κρείττονος τύχης. Ἦτο γαρυλιστική ἢ πρόσκλησίς του, μὲ τὴν θέρηνη καὶ μὲ τὰς ὑποσχέσεις δι' ὧν τὴν συνώδευε· παρέκειτο δ' ἐκεῖ ἐπὶ τρίποδος προκλητικὸν πολυχρωμον κιβώτιον, ἐν σχήματι οἰκίας μὲ παράθυρα καὶ ἐξώστας, πλήρες ἐζωγραφημένων πόλεων καὶ μαχῶν καὶ ναυμαχιῶν, τὰς ὁποίας βλέπουν μετ' ἐκπλήξεως τὰ παιδία μεγεθυμένας διὰ τῶν φακῶν τῆς προσθίας πλευράς.

«Ὅριστε, κύριοι, εἰς τὸ πανόραμα!» ἐφώνησεν ὁ ἄνθρωπος, μόλις μᾶς εἶδε.

«Πατέρα, νὰ ἰδῶ!» ἐψιθύρισα ἐγὼ παρακλητικῶς, διότι ἐκεντήθη πολὺ ἡ παιδική μου περιεργία.

Ὁ πατὴρ μου δὲν ἠρήθη. Καὶ ναὶ μὲν ἡ ψυχαγωγία τὴν ὁποίαν τῷ ἐζήτουν, ἦτο ἀπόλαυσις δι' ἀγυιόπαιδας μᾶλλον· πλὴν ὁ τόπος ἦτο ἔρημος, ἂν δὲ καὶ ἐγὼ ὁ ἔχων προώρους ἀξιώσεις, ἔβλεπον ἀντὶ δεκαλέπτου ὅσα θαυμάσια ἐπηγγέλλετο ὁ ἔχων τὸ πανόραμα, ἢ ὡς μικροῦ κυρίου ὑπόληψίς μου ἐδῶ βεβαίως δὲν θὰ ἐκινδύνευεν...

* *

Ὁ ἄνθρωπος ἐξεπωμάτισε τὸν φακὸν καὶ τὸν ἐκαθάρισε. Πῶς ἐζήλευσαν τὰ πτωχὰ παιδία τὴν εὐτυχίαν μου, ὅταν ἐτοποθετήθην ἐπὶ τοῦ ξυλίνου ἀναβάθρου καὶ προσήλωσα τοὺς ὀφθαλμούς ἐπὶ τῆς ὕαλου. Δὲν ἐγνώριζον ἀκριβῶς περὶ τίνος πρόκειται, καὶ ἔσπευδον μετ' ἀγωνιώδους περιεργίας. Ὁ ἄνθρωπος ἔστρεψε μὲ τὴν μίαν χεῖρα τὸ ὄργανόν του, πληροῦν τὴν μικρὰν πλατεῖαν διακεκομμένου τινὸς στροβίλου, καὶ μὲ τὴν ἄλλην ἔστυρεν ἀλληλοδιαδόχως τὰ σχοινία, δι' ὧν ἤλλαζον αἰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰκόνας. Ὁ πατὴρ ἴστατο ἐκεῖ που περιμένων.

«Ἐδῶ βλέπετε τὴν μεγάλην ναυμαχίαν τῆς Ναύπακτος, ποῦ ἔγινε στοὺς 1840 πρὸ Χριστοῦ...»

Καὶ ἔβλεπον θάλασσαν εὐρύχωρον, πλοῖα μικρὰ μετὰ μεγαλῶν, καπνοὺς καὶ φλόγας, στρατιώτας καὶ σημαίας...

«Ἐδῶ βλέπετε τὰς Ἀθήνας, τὴν πρωτεύουσάν...»

Καὶ ἔβλεπον τὰς μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς, τὰ Ἀνακτορα, τὴν Ἀκρόπολιν, τοὺς λόφους καὶ τὰ βουνὰ τῆς Ἰοστεφάνου πρωτεύουσῆς. Ἡ ἐντύπωσίς μου ὑπῆρξε ζωηρὰ ὅταν βραδύτερον ἔβλεπον μακρόθεν τὰς Ἀθήνας, εἰς τὸ πρῶτον βλέμμα ἐνεθυμήθην τὴν χαρτινὴν πόλιν τοῦ πανοράματος.

Ὅστας εἶδον ἀλλεπαλλήλως τὴν Νεάπολιν φωταγωγημένην, τὴν ἐκρηξίν τοῦ Οὐεσουβίου, τὸν πόλεμον τῆς Κριμαίας, τὴν ἐξόδον τοῦ Μεσολογγίου. Πλὴν τὰς εἰκόνας ταύτας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ φακὸς καὶ ἡ φαντασία μου ἐδίδον διαστάσεις φυσικάς, δὲν ἔβλεπον μετὰ πολλῆς

ἐναργείας. Σκιὰ ἐφέρετο ἐπ' αὐτῶν, καὶ μετὰ κόπου ἠδυνάμην νὰ διακρίνω τὰ συγκεχυμένα ἀντικείμενα, μέσῳ τοῦ καπνοῦ τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἐκρήξεων. Καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς Νεαπόλεως φωταγωγημένης ἐχέετο νύξ μελανή· καὶ ἐπὶ τῶν Ἀθηνῶν γλαυκὸς ἀλλὰ βαθὺς ὀρίζων ἐφῆπτετο τῶν κύκλω βουνῶν. Κατῆρεια, ἡμίφως, μελαγχολία. Ἀλλὰ τὰ πάντα μετεβλήθησαν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔστυρεν ἐν ἄλλο σχοινίον καὶ μοι εἶπε μετὰ τοῦ συνήθους στόμφου:

«Ἐδῶ βλέπετε τὸ Πάνθεον, μιὰ μεγάλη ἐκκλησία στὸ Παρίσι, ποῦ εἶνε μέσα θαμμένοι ὅλοι οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι τοῦ κόσμου...»

Ἦδη μετήλλαξε σκοπὸν καὶ τὸ ὄργανον, ἀναδίδον γοργοὺς ἤχους ἐμβατηρίου. Διέστειλα μετ' ἐκπλήξεως τοὺς ὀφθαλμούς πρὸ τοῦ φακοῦ, διότι ἔβλεπον θέαμα ἐξοχόν. Ἡ εἰκὼν ἦτο λαμπρὰ· ὁ ὀρίζων αὐτῆς μέγας, ἐλεύθερος, διακυγῆς, ἐπορφουροῦτο ὑπὸ τῆς δύσεως· ἀραιὰ νεφύδρια ἐκεῖ κάτω ἐφλόγιζον αἰ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου· καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὑψοῦτο δεσπάζον καὶ ἐπιβλητικὸν ἐν οἰκοδόμημα εὐρὺ, μὲ τὰς στήλας του, μὲ τὸν θόλον του, μὲ τὸ ἀέτωμά του. Οὔτε καπνός, οὔτε νύξ, οὔτε σκιά. Διαύγεια καὶ μεγαλεῖον περιέβαλλε τὴν εἰκόνα. Ἐν ᾧ τὴν ἔβλεπον ἀπλήστως, σχεδὸν ἐν ἐκστάσει, ὁ ἄνθρωπος ἤτοιμάσθη νὰ σύρῃ τὸ σχοινίον.

«Στάσου ἀκόμη, περίμενε!» τῷ εἶπον ζωηρῶς, κρατήσας τὴν χεῖρά του. Καὶ ὁ ἄνθρωπος περιέμεινε.

Οἱ ὀφθαλμοὶ μου εἶχον προσηλωθῆ ἐπὶ τοῦ ἀετώματος. Μοι ἐφάνη ὅτι διέκρινα ἐπ' αὐτοῦ σημεῖα τινὰ, ὡς γράμματα, ὡς τάφου ἐπιγραφὴν χρυσιζούσαν· καὶ μετὰ δυσκολίας ἐσυλλάβισα τὰς λέξεις:

Aux grands hommes la patrie reconnaissante.

* *

Ἐφέλλιζον τότε τὴν γαλλικὴν ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ λέξεων, τὰς ὁποίας ἐνόουν, ἦσαν κατὰ σύμπτωσιν καὶ αἰ ἐπὶ τοῦ Πανθέου ἀναγεγραμμένα. Ἀμέσως, δὲν ἤξεύρω πῶς καὶ διατί, κατενόησα ὅλην τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἐνέκλειον συνησθάνθη ὅτι ἐσήμαινον κάτι τι πολὺ θαυμαστότερον καὶ ὑψηλότερον τῶν συνήθων γαλλικῶν φράσεων *Souvenir d'amitié*, ἢ *Pensez à moi*, τὰς ὁποίας μοι ἐκέντων ἐπὶ διακτύτου χάρτου, μόνον διὰ νὰ μιμηθῶσι τὰς μεγαλητέρας τῶν ἀδελφᾶς, αἰ σπιθαμιαῖαι φίλαι μου. Ἄγνοῶ τίνος ἐνεκεν ἐπῆλθεν ἀμέσως εἰς τὸν νοῦν μου τὸ Νεκροταφεῖον μὲ τῶν μαρμαρίνων μνημείων τὰς χρυσαῖς ἐπιγραφὰς, καὶ, εἰς ἀντίθεσιν, τῶν ξυλίνων σταυρῶν τὰ λευκὰ γράμματα...

(Ἐπεται τὸ τέλος).

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ.